

Демчишак Руслан Богданович

Друга карабаська війна у контексті реалізації інтересів головних регіональних акторів

УДК 327.8

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-5.20>

Демчишак Руслан Богданович
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології
та міжнародних відносин
Національного університету
«Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12,
Львів, Україна
ORCID: 0000-0002-9499-7889

У статті досліджено сучасний етап конфлікту у Нагірному Карабасі із позицій з'ясування інтересів головних регіональних акторів – росії, Туреччини і Ірану – та аналізу форм прояву цих інтересів у період 2-ї карабаської війни. Використано метод історизму при аналізі історії розвитку конфлікту, порівняльний метод для аналізу ступеня та динаміки присутності у регіоні РФ, Туреччини і Ірану, системно-структурний аналіз для відображення цілісної картини реалізації інтересів головних регіональних акторів.

Констатовано, що РФ, сприймаючи регіон Південного Кавказу як частину власної сфери впливу, стабільно прагне зберегти тут свою присутність. росія традиційно розглядає Вірменію як ключового союзника, надаючи їй військову підтримку, водночас позиціонує себе посередником між Єреваном і Баку та гарантом стабільності у регіоні загалом. Свідченням певної успішності такої стратегії стало розгортання миротворчих сил РФ в Нагірному Карабасі після угоди про припинення вогню у листопаді 2020 р.

Туреччина намагається протягом усього періоду розвитку конфлікту розширити свій вплив на Південному Кавказі і утвердитися як регіональна держава. Інструментом реалізації цієї стратегії виступає всебічна підтримка Азербайджану. Фактична перемога останнього у 2-й карабаській війні стала переконливим доказом успішності та висхідної динаміки розвитку зовнішньополітичної стратегії Анкари.

Іран претендує на свою складову, нехай і не домінуючу, присутності у регіоні, зберігаючи при цьому збалансований підхід та уникаючи прямої військової участі чи підтримки однієї із сторін конфлікту.

Три роки по завершенню 2-ї карабаської війни, 19-28 вересня 2023 р. збройні сили Азербайджану провели військову операцію у Нагірному Карабасі, наслідком якої стало припинення існування незвіданої Нагірно-Карабаська республіки та повернення її території у склад Азербайджану.

Прогнозовано, що наслідком вище описаних подій стане здобуття Туреччиною статусу домінуючого регіонального актора на Південному Кавказі. Однак аналіз усього спектру причин та потенційних наслідків останніх подій у Нагірному Карабасі у регіональному та глобальному розрізах має стати вже, очевидно, предметом окремого дослідження.

Ключові слова: Вірменія, Азербайджан, Нагірний Карабах, Туреччина, росія, Іран, регіональний актор.

Вступ. Російсько-українська війна актуалізувала проблематику регіональних конфліктів сучасності, передусім тих, що відбуваються на теренах пострадянського простору. Дані конфлікти становлять інтерес з позицій походження, динаміки розвитку, участі міжнародних акторів у їх розв'язанні, використання конфлікту як інструментарію реалізації інтересів конкретних держав, прив'язки конфлікту до подій в Україні. Оскільки події, що є предметом нашого дослідження, відбуваються фактично у реальному часі, воно базується в основному на повідомленнях мас-медіа та інформації аналітичних центрів, хоча частково використовуються праці англомовних дослідників конфлікту у Нагірному Карабасі.

Мета та завдання. Метою даної роботи виступає дослідження сучасного етапу конфлікту у Нагірному Карабасі із позицій з'ясування інтересів головних регіональних акторів – РФ, Туреччини і частково Ірану – та аналізу форм прояву цих інтересів у період Другої карабаської війни. До завдань роботи відносимо аналіз історії конфлікту у Нагірному Карабасі, підсумків 2-ї карабахської війни, динаміки присутності у регіоні вище пере-

лічених регіональних акторів, інструментів посилення їх присутності, прогнозу розвитку ситуації.

Методи дослідження. Нами було використано метод історизму при аналізі історії розвитку конфлікту, порівняльний метод для аналізу ступеня та динаміки присутності у регіоні РФ, Туреччини і Ірану, системно-структурний аналіз для відображення цілісної картини реалізації інтересів головних регіональних акторів.

Результати. Роблячи невеликий екскурс, нагадаємо, що своїм корінням конфлікт сягає епохи СРСР, де Нагірно-Карабаська автономна область, заселена переважно вірменами, знаходилася проте у складі Азербайджанської РСР. У 1991 р. з розпадом СРСР самопроголошена Нагірно-Карабаська республіка вимагає уже об'єднання з Вірменією, що провокує Першу карабаську війну між Вірменією та Азербайджаном. У результаті вірмени фактично взяли під контроль не лише більшу частину Нагірного Карабаху, але і ще ряд азербайджанських районів. Усі ці території, очевидно, за нормами міжнародного права залишалися у складі Азербайджану, на чому наполягав офіційний Баку. Бішкекський протокол, підписаний за посередни-

цтва РФ в травні 1994 року, підбив підсумки війни, зафіксувавши статус-кво та зобов'язавши сторони до припинення вогню. Фактично це призвело до замороження конфлікту, поклавши початок перманентним та малоєфективним перемовинам, котрі тривали під егідою Мінської групи ОБСЄ, при участі в ній США, Франції та Росії [8].

Причому періодично на лінії зіткнення траплялися дрібні інциденти. У квітні 2016 року відбулось короткочасне загострення конфлікту, що переросло в так звану «чотириденну» війну (з 1 по 5 квітня).

Тривала ескалація в регіоні розпочалась 27 вересня 2020 року, започаткувавши відлік Другої карабаської війни, в результаті якої відбулись нові масштабні бої між Азербайджаном і військами Вірменії та Нагірного Карабаху. Починаючи з липня 2020 року як у Азербайджані, так і у Вірменії розпочалася підготовка громадської думки до військового конфлікту. В Азербайджані розпочались масові акції з вимогою відвоювання територій, втрачених внаслідок подій 30-літньої давності. Прем'єр-міністр Вірменії Н. Пашинян закликав до подальшого зміцнення «спільної системи безпеки» Вірменії та Нагірного Карабаху та сказав, що «азербайджанський міф про те, що його армія може перемогти вірменську армію, і, таким чином, Вірменія та Арцах повинні поступитись, зник» [11, р. 271].

Окрім цього, у липні 2020 р. офіційні особи Азербайджану почали критикувати Росію за те, що, на їх переконання, російські військово-транспортні рейси літають до Вірменії, які, як вони стверджували, були поставками зброї. Російська влада спростовувала ці звинувачення, стверджуючи, що рейси з Росії доставляли будівельне обладнання для російської військової бази у Вірменії. У серпні 2020 р. Азербайджан провів масштабні військові навчання з Туреччиною. Згідно з повідомленнями, Туреччина також продала Азербайджану військового обладнання на суму понад 120 мільйонів доларів за перші дев'ять місяців 2020 року.

Багато спостерігачів вважають, що війна восени 2020 року почалася саме з азербайджанського наступу, спрямованого на повернення територій. Під час воєнних дій армія Азербайджану, технічно оснащена та озброєна турецькими поставками, вмiло використовувала ударні БПЛА, дрони, системи радіоелектронної боротьби та іншу сучасну техніку, котра довела свою максимальну ефективність. Придбання передових систем озброєння покращило можливості Азербайджану щодо розвідки та нанесення високоточних ударів.

В зв'язку з тим, що протиповітряна оборона в Нагірному Карабасі в основному складалася зі старіших радянських або російських систем, які були в основному неефективні проти нових азербайджанських безпілотників, то сили Вірме-

нії та Нагірного Карабаху зазнали великих втрат у бронетехніці та не змогли скоординувати резерви для контратак проти азербайджанських сил.

За повідомленнями Міністерства оборони Азербайджану за час, починаючи з 27 вересня до 9 листопада 2020 р., відповідно до завершення бойових дій, ЗС Азербайджану вдалось звільнити близько 246 населених пунктів, серед яких було, зокрема, 5 міст, серед яких стратегічно важливе місто Шуша. Всі вони були розташовані в межах Нагірно-Карабахської автономної області та регіонів Азербайджану [7, р. 250-271].

Бойові дії завершилися 9 листопада 2020 року, коли прем'єр міністр Вірменії та президент РФ виступили з заявою про припинення вогню. Самопроголошений Президент Карабаху Араїк Арутюнян також погодився на умову припинення усіх бойових дій. Тоді ж прем'єр Н. Пашинян прийняв умову припинення вогню, котрі означали передачу під азербайджанський контроль низки населених пунктів невизнаної НКР, а саме тих, котрі не входили до складу Нагірно-Карабахської автономної області Азербайджану в часи СРСР [10, р. 348-355].

Наслідком Другої Карабаської війни (27.09.2020–10.11.2020) стала фактична перемога Азербайджану внаслідок повернення до свого складу значної частини територій (на півдні). Окрім того, що сторони повинні були припинити бойові дії та обміняти полоненими та загиблими, умови миру передбачали наступне:

- Повернення територій, що оточують Нагірний Карабах, під контроль Азербайджану;
- Створення транспортного наземного коридору через Вірменію між Азербайджаном та Нахічеванською Автономною Республікою;
- Виведення з регіону вірменських військ, для запобігання ескалації;
- Введення в зону конфлікту майже 2 тис. російських миротворців, котрі повинні були контролювати периметр;
- Створення миротворчого центру для моніторингу припинення вогню;
- Підтримка сухопутного коридору між Вірменією та Нагірним Карабахом, а отже контроль міста Лачин залишався за Вірменією;
- Повернення внутрішньо переміщених осіб та біженців, котрі через військові дії були примусово переміщені з своєї землі [3].

До головних регіональних акторів, інтерес яких щодо подій, пов'язаних із Нагірним Карабахом, проявлявся досить виразно, варто віднести, на нашу думку, РФ, Туреччину та Іран. Присутність росії у регіоні була абсолютно домінуючою увесь період між першою та другою карабаськими війнами. Розглядаючи так званий «пострадянський простір» як територію власної сфери впливу, РФ позиціонувала себе як єдиного гаранта стабільності у регі-

оні Південного Кавказу, вважаючи, у тому числі, що лише вона має право на розробку «сценарію» та посередництво у розв'язанні конфлікту у Нагірному Карабасі.

У 2007 році за участі РФ були сформульовані «Мадридські принципи» стосовно можливостей врегулювання конфлікту, в яких, зокрема, фіксувалося наступне: територіальна цілісність: визнання територіальної цілісності Азербайджану в межах його міжнародно визнаних кордонів; самовизначення: визнання права на самовизначення народу Нагірного Карабаху; тимчасовий статус: встановлення тимчасового статусу для Нагірного Карабаху, який забезпечує високий ступінь автономії в складі Азербайджану; гарантії безпеки: здійснення заходів безпеки для забезпечення фізичної безпеки та захисту населення в Нагірному Карабасі, а також прилеглих регіонах; повернення переміщених осіб: добровільне повернення переміщених осіб і біженців до своїх рідних домівок і впровадження механізмів для вирішення майнових претензій; міжнародні миротворчі сили: розгортання міжнародних миротворчих сил для моніторингу виконання угоди та підтримки миру та стабільності [14].

2 листопада 2008 р. в Москві за участю РФ між Азербайджаном та Вірменією було підписано так звану Масендорфську декларацію, у якій сторони підтверджували прихильність до політичного врегулювання, шляхом прямого діалогу за посередництва країн-співголів Мінської групи ОБСЄ (США, Франції, РФ) з врахуванням «Мадридських принципів» [16].

У червні 2011 року росія знову взялась виконувати посередницькі функції. В Казані відбулась зустріч президентів Азербайджану і Вірменії І. Алієва і С. Саргсяна з ціллю підписання документу на основі «Мадридських принципів». Однак підписання сторонами документу так і не відбулося.

5 квітня 2016 р., по завершенні так званої «чотириденної» війни, у ході якої Азербайджану так і не вдалося провести швидкої наступальної операції із проривом вірменської оборони, у Москві за посередництва РФ відбулась зустріч між представниками МО Азербайджану та Вірменії, внаслідок якої сторони домовились про припинення вогню та збільшення міжнародних спостерігачів в регіоні [5].

27 вересня 2020 р. Азербайджан, достатньо милітаризувавшись, пішов в повномасштабний наступ. Офіційно росія зайняла нейтральну позицію щодо конфлікту, хоча, як зазначалося вище, російські військово-транспортні рейси, що літали до Вірменії, з великою ймовірністю були поставками зброї.

Після 44 днів важких та кровопролитних боїв 2-а Карабаська війна завершилася угодою про припинення вогню, підписаною президентом Азер-

байджану Ільхамом Алієвим, прем'єр-міністром Вірменії Ніколом Пашиняном і президентом росії Володимиром Путіним. Мирна угода вступила в дію 10 листопада 2020 р.

Вірменія зобов'язувалась повернути Азербайджану три адміністративні райони НКР – Агдамський, Кельбаджарський та Лачинський. А уздовж лінії зіткнення в Нагірному Карабасі і вздовж Лачинського коридору розміщувався миротворчий контингент РФ в кількості 1960 військовослужбовців, 90 бронетранспортерів, 380 одиниць спеціальної техніки (вперше за всю історію конфлікту). Попри заяви І. Алієва, що Туреччина поряд з росією теж візьме участь у миротворчій місії, цього не відбулося. Миротворчий контингент РФ повинен був розміститись паралельно з відходом вірменських військових сил. Термін перебування миротворчого контингенту РФ – 5 років з автоматичним продовженням на наступні 5-річні періоди, якщо жодна з Сторін не заявить за 6 місяців до закінчення строку про свій намір припинити застосування цього положення [3].

Можна зробити висновок щодо того, що підписана угода між сторонами ще більше закріпила позиції росії у регіоні. Адже для Вірменії РФ й надалі залишалася головним військовим союзником та гарантом певного контролю ситуації у Нагірному Карабасі. Для Азербайджану ж росія ставала гарантом наземного коридору з Нахічеваню. Кремлю, на думку аналітиків, вдалося «підхопити на гачок» і Азербайджан, і Вірменію, надавши першому гарантії невтручання, та придушивши війною спроби другої «повернути на прозахідний курс» [2].

Отож, росія, вдало балансує протягом усього конфлікту між Вірменією та Азербайджаном, зберігала станом на осінь 2020 р. Баку як партнера, а Єреван як союзника. Також РФ підтвердила свою роль єдиного потужного посередника конфлікту, хоч і визнала політичну присутність Туреччини в регіоні. Присутність росії на Південному Кавказі залишалася усе ще переважаючою, хоча вже не настільки домінуючою, як у період до 2-ї Карабаської війни.

Динаміка статусу Туреччини як регіонального актора на Південному Кавказі проходила по висхідній лінії. Перетворення Анкари на найближчого союзника Баку зумовлене інтересом обох сторін. Азербайджан з початку своєї незалежності обрав шлях зближення з Туреччиною. Висловлювання, яке часто цитують у Туреччині щодо Азербайджану, «одна нація, дві держави», було придумано колишнім президентом Азербайджану Гейдаром Алієвим у 1990-х роках, є надзвичайно показовим. Після відокремлення від Радянського Союзу Азербайджан міг розраховувати на підтримку Туреччини не тільки в інтеграції в міжнародні організації, а й у створенні власних збройних сил в часи першої війни за Нагірний Карабах.

Претензії ж Анкари на присутність у регіоні Південного Кавказу почали активно проявлятися у 2000-х роках із корекцією «концептуальних принципів зовнішньополітичного курсу сучасної Туреччини», що базувалася на засадах доктрини «неоосманізму», розробником якої став спеціаліст з питань зовнішньої політики Ахмет Давутоглу, а головним реалізатором прем'єр-міністр, а з 2014 р. президент Туреччини Реджеп Тайп Ердоган. Суть доктрини полягала у посиленні міжнародної ваги Туреччини, зростанні її ролі в «міжцивілізаційному та міжрелігійному діалозі», здобутті присутності в «основних частинах колишньої Османської імперії» [1, с. 132].

Зимом 2010 р. Меджліс Азербайджану ратифікував угоду «Про стратегічне партнерство та взаємну підтримку між Азербайджаном та Туреччиною», підписану президентами країн, а також заяву «Про створення Ради стратегічного співробітництва високого рівня між Азербайджаном та Туреччиною». Фактично ця угода була основою військового альянсу, оскільки сторони зобов'язувалися координувати зусилля у розвитку військово-технічної та оборонної галузі двох країн [9, р. 194].

При цьому Туреччина намагалася позиціонувати себе об'єктивним посередником у конфлікті між Вірменією та Азербайджаном, офіційно заперечуючи (до війни 2020 р.) передачу зброї Баку. У 2009 р. було здійснено навіть спробу покращення двосторонніх відносин між Туреччиною та Вірменією, що стало реакцією на ініціативу США, Франції та низки інших держав Європи, які мотивували потребу зближення між Анкарою та Єреваном необхідністю протидії поширенню впливу РФ у регіоні. Було представлено «дорожню карту», що означала покрокове відновлення двосторонніх зв'язків. Першою умовою було відкриття кордону між Туреччиною та Вірменією протягом 60 днів. Однак одразу після цього Баку запросив відповіді у Анкари на такий дипломатичний крок в бік Єревану, і президент Р. Ердоган заявив, що поки існує Нагірно-Карабаський конфлікт, питання про відкриття кордону буде закритим. Цими діями Туреччина вчергове продемонструвала, що Азербайджан є набагато важливішим як політичним, так і економічним союзником ніж Вірменія [9, р. 276].

З початком 2-ї Карабаської війни у вересні 2020 р. Туреччина надала потужну дипломатичну підтримку Азербайджану, а також, як уже зазначалося вище, сприяла передачі новітніх безпілотників та іншого озброєння. Можна з певністю констатувати, що Анкара цього разу відкрито підтримала Баку у воєнному конфлікті з Єреваном. Після 44 днів активних бойових дій, як уже зазначалося, між сторонами було підписано угоду за посередництва росії. Попри те, що Туреччина не брала участь у підписанні угоди, вона опосередковано сприймалася одним із гарантів її дотримання,

відіграючи важливу роль у миротворчій діяльності.

Абсолютно погоджуємося з думкою українських експертів, що Туреччина по результатам 2-ї Карабаської війни суттєво посилила свою присутність у регіоні, увійшовши на «Південний Кавказ як один із гравців і модераторів». Водночас Туреччина і росія вийшли нарешті на «самий прийнятний для них двосторонній прямий формат» замість неодноразово критикованої Р. Ердоганом «старої конструкції у вигляді Мінської групи ОБСЄ» [2].

Курс на зближення Туреччини та Азербайджану після війни лише посилюється. 15 червня 2021 року Президенти країн підписали в м. Шуша спільну союзницьку декларацію, що мала на меті широкий спектр співпраці у двосторонніх відносинах, в тому числі активну військову співпрацю [13].

Отож, вплив Туреччини у регіоні Південного Кавказу після 2-ї Карабаської війни суттєво посилюється, частково поступаючись все ще російському. Беззастережна підтримка Азербайджану розглядається Анкарою як інструмент протидії впливу росії, а також спосіб закріплення свого статусу регіональної держави. Зростаючий вплив Туреччини в регіоні викликає питання про розвиток динаміки відносин між Туреччиною та росією, яка включає елементи як суперництва, так і взаємовигідної співпраці.

Ще одним регіональним актором, що мав власну позицію щодо Нагірно-Карабаського конфлікту та певні претензії на помірну присутність у регіоні, був Іран. Спільні кордони з Вірменією та Азербайджаном, історичні та культурні зв'язки з регіоном (азербайджанці – друга за чисельністю етнічна група в Ірані після персів, а Верховний лідер Ірану аятола Алі Хаменеї – етнічний азербайджанець), а також геополітичні амбіції Ісламської республіки Іран (ІРІ) зумовили досить активну зовнішньополітичну позицію цієї держави щодо вірмено-азербайджанського протистояння.

У 1992 році Іран навіть був залучений до Мінської групи щодо врегулювання конфлікту в Нагірному Карабасі, але згодом виключений. Це зумовилося позицією країн-співголів вищезгаданої групи – США, Франції і РФ та їхнім занепокоєнням щодо потенційних наслідків участі Ірану у контексті ускладнення переговорного процесу. Офіційною ж причиною виключення став той факт, що Іран не є членом ОБСЄ [15, р. 381-401].

Особливістю зовнішньополітичної стратегії Ірану щодо Нагірно-Карабаського конфлікту став той факт, то держава рішуче виступала проти розміщення міжнародних миротворчих сил на карабаських лініях зіткнення, посилаючись на принцип протидії втручанням трансрегіональних держав у вирішення кризи регіонального масштабу. Особливо дражливо Іран ставився до можливостей використання трансрегіональних сил на лініях вірмено-азербайджанського зіткнення поблизу

власного кордону, розцінюючи це як загрозу суверенітету і територіальній цілісності країни. Натомість ІРІ підтримувала місцеві та регіональні механізми припинення вогню та утвердження миру в Карабасі, а також забезпечення безпеки його жителям, як вірменам, так і азербайджанцям [12, р. 23-24].

Під час 2-ї Карабаської війни Іран уже традиційно дотримувався досить обережного підходу, прагнучи уникати прямих форм участі у конфлікті чи підтримки будь-кого із його учасників, при цьому намагаючись відстоювати свій інтерес у регіоні Південного Кавказу. Тегеран надавав гуманітарну допомогу як Вірменії, так і Азербайджану. Після підписання угоди про припинення вогню за посередництва росії 10 листопада 2020 р. Іран висловив підтримку факту припинення бойових дій, розцінюючи його як крок на шляху до відновлення стабільності в регіоні. В заяві було наголошено на важливості дотримання режиму припинення вогню та відведення військ з регіону конфлікту [4].

Загалом підхід ІРІ під час 2-ї Карабаської війни базувався на збереженні нейтралітету, захисті власних кордонів і сприянні дипломатичним шляхам розв'язання конфлікту. Тегеран прагнув збалансувати свої відносини з Вірменією та Азербайджаном, захищаючи водночас регіональну стабільність.

Отож, позиція Ірану як регіонального актора була помітною протягом усього перебігу Нагірно-Карабаського конфлікту. Зовнішньополітична стратегія ІРІ полягала у сприянні мирному вирішенню конфлікту. Країна вбачала власний стратегічний інтерес у забезпеченні регіональної стабільності, віддаленні потенційної небезпеки від власних кордонів та збереженні по можливості свого впливу в регіоні Південного Кавказу.

Висновки. Таким чином, здійснюючи загальну оцінку стратегії головних регіональних акторів – росії, Туреччини та Ірану – щодо Нагірно-Карабаського конфлікту станом на момент закінчення 2-ї Карабаської війни, можемо констатувати наступне. РФ, сприймаючи регіон Південного Кавказу як частину власної сфери впливу, стабільно прагне зберігати тут свою присутність. росія традиційно розглядає Вірменією як ключового союзника, надаючи їй військову підтримку, водночас позиціонуючи себе посередником між Єреваном і Баку та гарантом стабільності у регіоні загалом. Свідченням певної успішності такої стратегії стало розгортання миротворчих сил РФ в Нагірному Карабасі після угоди про припинення вогню у листопаді 2020 р.

Туреччина намагається протягом усього періоду розвитку конфлікту розширити свій вплив на Південному Кавказі і утвердитися як регіональна держава. Інструментом реалізації цієї стратегії виступає всебічна підтримка Азербайджану. Фак-

тична перемога останнього у 2-й Карабахській війні стала переконливим доказом успішності та висхідної динаміки розвитку зовнішньополітичної стратегії Анкари.

Іран претендує на свою складову, нехай і не домінуючої, присутності у регіоні, зберігаючи при цьому збалансований підхід та уникаючи прямої військової участі чи підтримки однієї із сторін конфлікту.

Отож, 2-й Карабахська війна зафіксувала вище описаний стан присутності на Південному Кавказі головних регіональних акторів. Однак ця війна виявилася не фінальним етапом конфлікту у Нагірному Карабасі. Уже на момент завершення написання даного дослідження ситуація у регіоні отримала новий розвиток. 19 вересня 2023 р. збройні сили Азербайджану розпочали військову операцію у Нагірному Карабасі. Російський воєнний контингент, що перебував на лінії азербайджансько-вірменського розмежування, у протистоянні не втручався. У результаті уже 28 вересня 2023 р. невизнана Нагірно-Карабаська республіка оголосила про припинення свого існування. Органи вірменської адміністрації республіки мають остаточно згорнути свою діяльність до 1 січня 2024 р. Територія Нагірного Карабаху повертається у склад Азербайджану, місцевому ж населенню дозволяється за бажанням виїхати до Вірменії [6].

Наслідком вище описаних подій стане, на нашу думку, здобуття Туреччиною статусу домінуючого регіонального актора на Південному Кавказі. Однак аналіз усього спектру причин та потенційних наслідків останніх подій у Нагірному Карабасі у регіональному та глобальному розрізах має стати вже, очевидно, предметом окремого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Демчишак Руслан. Основні напрями та пріоритети зовнішньої політики Туреччини в період президентства Реджепа Ердогана. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. Львів, 2020. Випуск 30. С. 130-136.
2. Мир у нагірному Карабасі: капітуляція Вірменії, перемога Росії? *Радіо Свобода*. 10.11.2020 р. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/myr-u-nahirnomu-karabasi/30940800.html>
3. Оприлюднено повний текст мирної угоди Азербайджану, Вірменії та РФ. *LB.ua*. 10.11.2020 р. URL: https://lb.ua/world/2020/11/10/470221_oprilyudneno_povniy_tekst_mirnoi.html
4. Південний Кавказ у геополітичному трикутнику «Туреччина-Росія-Іран». *Борисфен Інтел: незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень*. 17.11.2020 р. URL: <https://bintel.org.ua/analytics/voenni-voprosy/armii-voorugenie/pivdennij-kavkaz-v-geopolitichnomu-trikutniku-turechchina-rosiya-iran-2/>
5. Сім фактів про причини і наслідки «чотириденної війни» в Карабасі. *Нромадске*. 16.05. 2016 р. URL: <https://hromadske.ua/posts/sim-faktiv-pro-prychyny-i-naslidyky-chotyrydennoi-viiny-v-karabasi>

6. У Нагірному Карабаху повідомили про припинення існування невизнаної республіки з 1 січня. *Суспільне-новини*. 28.09.2023 р. URL: <https://suspilne.media/582111-u-nagirnomu-karabahu-povidomili-pro-pripinenna-isnuvanna-neviznanoi-respubliki-z-1-sicna/>

7. Askerov A., Ibadoghlu G. The causes and consequences of the Second Karabakh War. *The Nagorno-Karabakh Conflict*. London, 2022. P. 245-271. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003261209-15>

8. Bishkek Protocol. *Ministry of Foreign Affairs Republic of Artsakh*. URL: <https://www.nkr.am/en/documents/statement-of-cis-head-of-states>

9. Broers L. Armenia and azerbaijan: anatomy of a rivalry. Edinburgh University Press, 2019. 352 p. URL: https://edinburghuniversitypress.com/media/resources/9781474450546_Armenia_and_Azerbaijan_-_Introduction.pdf

10. Gafarlı O. Russia's role in the Karabakh conflict. *The Nagorno-Karabakh Conflict*. London, 2022. P. 341-365. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003261209-20>

11. Gunter M. M., Kyavuz M. H. Nagorno-Karabakh conflict: historical and political perspectives. Routledge, 2022. 462 p. URL: https://books.google.com.ua/books?redir_esc=y&hl=uk&id=5d5sEAAAQBAJ&q=

12. Krüger H. The territorial Status of Nagorno-Karabakh. *The Nagorno-Karabakh Conflict*. Berlin, Heidelberg, 2010. 92 p. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-642-14393-9_1

13. Landmark Shusha Declaration between Türkiye, Azerbaijan turns year-old. *The Turkish agency*. 15.06.2022. URL: <https://www.aa.com.tr/en/world/landmark-shusha-declaration-between-turkiye-azerbaijan-turns-year-old/2614301>

14. Madrid Principles 2007. *ANI-ARC*. 11.04.2016. URL: <https://www.aniarc.am/2016/04/11/madrid-principles-full-text/>

15. Mahammadi M., Huseynov V. Iran's policies toward the Karabakh conflict. *The Nagorno-Karabakh Conflict*. London, 2022. 447 p. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781003261209/nagorno-802b6aa65419&context=ubx>

16. Mayendorf Declaration. Resolution of the Nagorno Karabakh conflict 2008. *The President of the Republic of Armenia*. URL: <https://www.president.am/en/foreign-visits/item/2008/11/02/news-43/>

REFERENCES:

1. Demchyshak, Ruslan (2020). Osnovni napriamy ta priorityty zovnishnoi polityky Turechchyny v period prezidentstva Redzhepa Erdohana [The main directions and priorities of Turkey's foreign policy during the presidency of Recep Erdogan]// *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filos.-politoh. Studii*, 30, Lviv, 130-136. [in Ukrainian].

2. Myr u nahirnomu Karabasi: kapituliatsiia Virmenii, peremoha Rosii? (2020) [Peace in Nagorno-Karabakh: Armenia's surrender, Russia's victory?] *Radio Svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/myr-u-nahirnomu-karabasi/30940800.html>

3. Opryliudneno povnyi tekst myrnoi uhody Azerbaidzhanu, Virmenii ta RF (2020) [The full text of the peace agreement between Azerbaijan, Armenia and the Russian Federation was published] *LB.ua*. URL: https://lb.ua/world/2020/11/10/470221_oprilyudneno_povnyi_tekst_mirnoi.html

lb.ua/world/2020/11/10/470221_oprilyudneno_povnyi_tekst_mirnoi.html

4. Pivdennyi Kavkaz u heopolitychnomu trykutnyku «Turechchyna-Rosii-Iran» (2020) [The South Caucasus in the geopolitical triangle "Turkey-Russia-Iran"] *Borysfen Intel: nezaleznyi analitychnyi tsentr heopolitychnykh doslidzhen*. URL: <https://bintel.org.ua/analytics/voenni-voprosy/armii-voorugenie/pivdennij-kavkaz-v-geopolitychnomu-trikutnyku-turechchina-rosiya-iran-2/>

5. Sim faktiv pro prychny i naslidky «chotyrydennoi viiny» v Karabasi (2016). [Seven facts about the cause and effect of the "quadruple war" in Karabakh]. *Hromadske*. URL: <https://hromadske.ua/posts/sim-faktiv-pro-prychyny-i-naslidky-chotyrydennoi-viiny-v-karabasi>

6. U Nahirnomu Karabakhu povidomyly pro prypynennia isnuvannia neviznanoi respubliky z 1 sichnia (2023). [In Nagorno-Karabakh, it was reported that the existence of an unrecognized republic had been suspended since January 1] *Suspilne-novyny*. URL: <https://suspilne.media/582111-u-nagirnomu-karabahu-povidomili-pro-pripinenna-isnuvanna-neviznanoi-respubliki-z-1-sicna/>

7. Askerov, A., Ibadoghlu, G. (2022). The causes and consequences of the Second Karabakh War. *The Nagorno-Karabakh Conflict*. London P. 245-271. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003261209-15>

8. Bishkek Protocol. *Ministry of Foreign Affairs Republic of Artsakh*. URL: <https://www.nkr.am/en/documents/statement-of-cis-head-of-states>

9. Broers, L. (2019). Armenia and azerbaijan: anatomy of a rivalry. Edinburgh University Press, 352 p. URL: https://edinburghuniversitypress.com/media/resources/9781474450546_Armenia_and_Azerbaijan_-_Introduction.pdf

10. Gafarlı, O. (2022) Russia's role in the Karabakh conflict. *The Nagorno-Karabakh Conflict*. London, 2022. P. 341-365. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003261209-20>

11. Gunter, M. M., Kyavuz, M. H. (2022). Nagorno-Karabakh conflict: historical and political perspectives. Routledge, 462 p. URL: https://books.google.com.ua/books?redir_esc=y&hl=uk&id=5d5sEAAAQBAJ&q=

12. Krüger, H. (2010). The territorial Status of Nagorno-Karabakh. *The Nagorno-Karabakh Conflict*. Berlin, Heidelberg, 92 p. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-642-14393-9_1

13. Landmark Shusha Declaration between Türkiye, Azerbaijan turns year-old (2022). *The Turkish agency*. URL: <https://www.aa.com.tr/en/world/landmark-shusha-declaration-between-turkiye-azerbaijan-turns-year-old/2614301>

14. Madrid Principles 2007 (2016). *ANI-ARC*. URL: <https://www.aniarc.am/2016/04/11/madrid-principles-full-text/>

15. Mahammadi, M., Huseynov, V. (2022). Iran's policies toward the Karabakh conflict. *The Nagorno-Karabakh Conflict*. London, 447 p. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781003261209/nagorno-802b6aa65419&context=ubx>

16. Mayendorf Declaration. Resolution of the Nagorno Karabakh conflict 2008. *The President of the Republic of Armenia*. URL: <https://www.president.am/en/foreign-visits/item/2008/11/02/news-43/>

The second Karabakh war in the context of realizing the interests of the main regional actors

Demchyshak Ruslan Bohdanovych

Ph.D. in Political Sciences, Associate Professor at the Department of Political Science and International Relations National University "Lviv Polytechnic" Stepan Bandery str., 12, Lviv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-9499-7889

The article examines the current stage of the conflict in Nagorno-Karabakh from the standpoint of clarifying the interests of the main regional actors – russia, Turkey, and Iran – and analyses the forms of manifestation of these interests during the 2nd Karabakh War. The method of historicism was used in the analysis of the history of the development of the conflict, a comparative method was used to analyse the degree and dynamics of the presence in the region of the russian federation, Turkey, and Iran, and a system-structural analysis was used to reflect a holistic picture of the realization of the interests of the main regional actors.

It was established that the russian federation, perceiving the region of the South Caucasus as part of its own sphere of influence, steadily strives to maintain its presence here. russia has traditionally treated Armenia as a key ally, providing it with military support, while positioning itself as a mediator between Yerevan and Baku and a guarantor of stability in the region as a whole. The deployment of peacekeeping forces of the Russian Federation in Nagorno-Karabakh after the cease-fire agreement in November 2020 was evidence of the certain success of such a strategy.

Throughout the entire period of the conflict, Turkey is trying to expand its influence in the South Caucasus and establish itself as a regional power. Comprehensive support for Azerbaijan acts as a tool for implementing this strategy. The actual victory of the latter in the 2nd Karabakh War became a convincing proof of the success and upward dynamics of the development of Ankara's foreign policy strategy.

Iran claims its component, albeit not dominant, presence in the region, while maintaining a balanced approach and avoiding direct military participation or support for one of the parties to the conflict.

Three years after the end of the 2nd Karabakh war, on September 19-28, 2023, the armed forces of Azerbaijan conducted a military operation in Nagorno-Karabakh, the result of which was the cessation of existence of the unrecognized Nagorno-Karabakh Republic and the return of its territory to Azerbaijan.

It is predicted that the consequence of the events described above will be Turkey's acquisition of the status of a dominant regional actor in the South Caucasus. However, the analysis of the entire range of causes and potential consequences of recent events in Nagorno-Karabakh in regional and global terms should obviously become the subject of another study.

Key words: Armenia, Azerbaijan, Nagorno-Karabakh, Turkey, russia, Iran, regional actor.